

Position paper

Het valt of staat met (geïnformeerd) vertrouwen

Inleiding

Risicoprofilering bij handhavingsbeleid is een onderwerp dat vaak tot controverse leidt. Het doel van de overheid is om het vreedzaam samenleven mogelijk te maken, én dit op een democratische, gelegitimeerde en rechtstatelijk te verantwoorden manier. Goed om ook te benoemen dat het doel niet is om te polariseren, ongelijkheid te organiseren, onrechtvaardigheid te creëren of om inwoners te discrimineren of te stigmatiseren. Vertrouwen speelt een cruciale rol in hoe inwoners het optreden van de overheid ervaren. Rechtszekerheid, goed bestuur en veiligheid in de eigen buurt zijn van het grootste belang voor de samenleving, maar in de samenleving gebeuren ook zaken die juist de noodzaak tot risicoprofilering duidelijk maken. Risicoprofilering wordt dan ook ingezet om juist een veilige samenleving na te streven door bijvoorbeeld het identificeren van onrust, illegale activiteiten te detecteren en geweldsuitingen te voorkomen.

Risicoprofilering en het vertrouwen in het openbaar bestuur

Risicoprofilering, als instrument voor handhaving, kan het vertrouwen in het openbaar bestuur beïnvloeden. Wetenschappelijke inzichten benadrukken het belang van zorgvuldige risicoprofilering om het vertrouwen te

behouden. Onderzoek wijst uit dat wanneer risicoprofilering ten onrechte inwoners stigmatiseert of discrimineert, dit leidt tot afnemend vertrouwen. In de praktijk moet het openbaar bestuur daarom een **transparant beleid** voeren en inwoners **duidelijk informeren** over hoe en waarom risicoprofilering wordt toegepast. Bovendien moet er ruimte zijn voor inwoners om hun **ervaringen te delen**, waardoor beleid kan **worden aangepast** aan de reële behoeften en zorgen van de samenleving. Om het doel van vreedzaam samenleven te bereiken zal het openbaar bestuur inzicht op een legale, zorgvuldige en transparante manier moeten verwerven óm overzicht te krijgen van wat er in de samenleving speelt óm vervolgens een vooruitzicht te kunnen formuleren met handelingsperspectieven.

De rol van de gemeente als openbaar bestuur

Het rapport 'Koester de Democratie' van de commissie Marcouch belicht een belangrijk punt binnen de Nederlandse democratie: het gevoel van bepaalde groepen inwoners dat ze worden gemarginaliseerd, ondanks het algemene beeld van goed gereguleerde voorzieningen. Het rapport onderstreept het cruciale belang van een pluriforme inbreng, waarbij alle lagen van de samenleving betrokken worden. Daarnaast pleit het voor een drastische vereenvoudiging van

regelgeving en uitvoering, zodat overheidsbeleid beter aansluit bij de dagelijkse realiteit van de inwoners. Gemeenten spelen hierin een sleutelrol; als eerste overheid en lokale democratie hebben zij direct contact met hun inwoners. Het is daarom ook in dit opzicht belangrijk dat **gemeenten een robuuste, democratische overheidslaag én partner van de landelijke overheid kunnen blijven**. Het rapport benadrukt verder het belang van het werken vanuit de één loketgedachte, waarbij de gemeente fungeert als centraal knooppunt voor dienstverlening, waardoor zij de robuuste en democratische laag van de overheid vormen. Door een open dialoog aan te gaan en actief te luisteren naar hun inwoners kunnen gemeenten vertrouwen herstellen en vernieuwen.

Wettelijke waarborgen

Wettelijke waarborgen en regulering rondom risicoprofilering zijn van cruciaal belang voor het garanderen van eerlijke en niet-discriminerende toepassingen. Bestaande wetgeving zoals de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) vormt de basis waar risicoprofilering aan getoetst moet worden. De noodzaak om rekening te houden met proportionaliteit en het voorkomen van ongegronde selectie is van groot belang. De EU-wetgever reikt hiervoor het instrument aan van de 'dataprotectie impact assessment (DPIA). DPIA's zijn geen invuloefeningen of compliancetoetsen, maar zijn in essentie een dialoog met stakeholders. Vanuit onderzoek worden ook knelpunten in de uitvoeringspraktijk geïdentificeerd en hier dienen maatregelen genomen te worden, zoals bijvoorbeeld voldoende aandacht voor de consequenties van profilering op groepsniveau en de noodzaak voor transparantie in de besluitvormingsprocessen.

Conclusie

Het hoogste doel van de overheid is een vreedzame samenleving. Om dit doel te bewerkstelligen zal de overheid gebruik moeten maken van risicoprofilering

en nieuwe technologieën die ingezet kunnen worden. Nieuwe technologieën lopen vaak voor op wetgeving, dus het is altijd noodzaak om een zorgvuldige afweging te maken van welk middel, wanneer en waar ingezet kan worden én dat dit op een proportionele manier gebeurt.

Nederland scoort hoog in de verschillende ranglijsten als het gaat over democratische waarden en vrijheden, maar dit is geen rustig bezit. Deze turbulente tijd vraagt veel van de overheid, maar we mogen er ook op vertrouwen dat de overheid effectief en evenwichtig beleid voert dat veiligheid én rechtszekerheid bevordert. Zet met elkaar in op geïnformeerd vertrouwen.

De VNG wil een aantal punten meegeven die hierbij gaan helpen:

1. *Transparant zijn;*
Het beleid en de toepassing van risicoprofilering en nieuwe technologieën moet transparant zijn. Dit kan door heldere communicatie over de doelen, methoden en resultaten van profilering.
2. *Betrokkenheid van inwoners versterken en het toepassen van de één-loketgedachte;*
Er moet ruimte zijn voor inwoners om feedback te geven op risicoprofileringstechnieken en -beleid. Gemeenten moeten functioneren als centrale knooppunten voor dienstverlening, wat de toegankelijkheid voor inwoners verhoogt en bijdraagt aan een sterkere en meer geïntegreerde overheid.
3. *De lokale democratie koesteren.*
Gemeenten worden versterkt als eerste overheid en als partner in de landelijke democratie. Dit houdt in dat zij voldoende middelen en bevoegdheden moeten krijgen om hun rol effectief te kunnen blijven vervullen.

Door deze punten serieus te nemen, kan het vertrouwen in risicoprofilering en nieuwe technologieën in handhavingsbeleid worden versterkt, wat cruciaal is voor de effectiviteit en de legitimiteit van openbaar bestuur in een democratische samenleving.